

3. Хавронюк М.І., Дячук С.І., Мельник М.І. Військові злочини: Коментар законодавства. Київ: А.С.К., 2003. 272 с.

УДК 343

Лис А. М.

*заступник завідувача відділу криміналістичних
видів досліджень Тернопільського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України*

Грабовська В. В.

*судовий експерт сектору досліджень у сфері інформаційних
технологій Тернопільського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України*

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ТА НАУКОВИХ МЕТОДІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

Відповідно до Основного Закону України: «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [1, ст. 19]. Проте мають місце непоодинокі випадки кримінальних правопорушень корупційної спрямованості у сфері службової діяльності.

Погоджуємось з С. В. Олійником, який констатує, що прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою порушує діяльність державного апарату, породжує недовіру населення до органів державної влади, створює враження відсутності боротьби із кримінальною протиправністю, завдає значної шкоди престижу держави на міжнародному рівні тощо [5, с. 1].

Статтею 368 КК України передбачено протиправне діяння, а саме прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, обов'язковими ознаками складу цього злочину є: 1) предмет – власне неправомірна вигода; 2) діяння, вчинене щодо предмета (прийняття пропозиції, обіцянки; одержання чи прохання надати неправомірну вигоду для себе чи для третьої особи; 3) суб'єкт – спеціальний (службова особа); 4) мета особи, що приймає таку пропозицію – одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи; 5) мета особи, що пропонує отримання неправомірної вигоди – вчинення або невчинення дії службовою особою з використання наданої їй влади або службового становища в інтересах його самого або третьої особи [2].

Під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути використані заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби, що використовують у процесі доказування у вигляді первинних засобів чи знарядь вчинення злочину [3, ч. 1 ст. 273]. При цьому, для

виявлення одержання неправомірної вигоди службовою особою досить широко послуговуються набором (наприклад «Хабар-3») спеціальних засобів для видимого в УФ-променях 254 нм і 365 нм маркування документів, банкнот, інших об'єктів.

Огляд місця події (обшук) є важливою складовою для ефективного розслідування злочину одержання неправомірної вигоди службовою особою, який складається з підготовчого, робочого (безпосередній огляд) та завершального етапів, учасниками якого є: слідчий, оперативні працівники, експерти, відповідні спеціалісти, підозрюваний. Огляд (обшук) проводиться в присутності понятих.

На робочому етапі проводиться огляд та обшук під час розслідування неправомірної вигоди. Метою цих слідчих (розшукових) дій є виявлення та фіксація відомостей щодо обставин кримінального правопорушення [3, ч. 1 ст. 237].

Під час обшуків вишукують предмети, цінності або документи, що мають суттєве значення для справи. До таких документів, окрім службових, належать особисте листування, записники з адресами і телефонами, різні помітки, які вилучаються і ретельно досліджуються, щоб з'ясувати, яких питань вони стосуються і хто зацікавлений у їх вирішенні [6, с. 16].

Безпосередньо після затримання особи, яка отримала неправомірну вигоду, проводять її особистий обшук із дотриманням правил, передбачених КПК України. Виявлені гроші фотографуються, рахуються, фіксується номінал на номери купюр, а також наявні на них індивідуальні ознаки (розриви, помарки тощо). Якщо предмет неправомірної вигоди було оброблено люмінесцентним фарбником, то руки особи, яка отримала неправомірну вигоду, кишені, інші частини її тіла й одягу потрібно ретельно оглянути за допомогою джерела ультрафіолетового світла. До цієї процедури залучають спеціаліста-криміналіста, що обумовлено необхідністю використання їхніх спеціальних знань і навичок, зокрема щодо застосування спеціальних технічних засобів. Предмети, що пов'язані з одержанням неправомірної вигоди, вилучаються під час огляду для подальшого дослідження в лабораторних умовах з метою виявлення на них слідів рук обшукуваного для підтвердження контактування з предметами.

Хід і результати обшуку в кримінальному провадженні про корупційний злочин спеціаліст фіксує за допомогою науково-технічних засобів. З цією метою використовують фотографування, звуко- чи відеозапис. Можуть складатися плани та схеми з вказівкою, де і які об'єкти виявлені [7, с. 51].

Завершальний етап полягає в узагальненні та аналізі зібраної інформації, повному або частковому вирішенні завдання та мети огляду. Визначається, які об'єкти обстановки доцільно оглянути додатково, які об'єкти необхідно ще вилучити.

Під час розслідування різних видів кримінальних правопорушень постає потреба у використанні спеціальних знань у вигляді призначення та проведення судових експертиз, залучення спеціалістів – осіб, які володіють спеціальними знаннями та навичками [3, ч. 2 ст. 71], до участі у слідчих (розшукових) діях. Серед них експерти науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів та інших державних спеціалізованих установ, що

провадять судово-експертну діяльність та інші фахівці.

Для встановлення особи, яка контактувала з предметами неправомірної вигоди чи пакування, в яких вони знаходились, за слідами та родовою належністю речовини, слідчий призначає експертизу. Оскільки, предмет неправомірної винагороди позначають спеціальними хімічними речовинами, то з метою виявлення необхідної слідової інформації потрібно провести декілька експертиз з різних галузей знань. Під час призначення таких експертиз ініціатор має визначитися з переліком та черговістю їх проведення. Спочатку призначається дактилоскопічна експертиза, далі хімічна і біологічна (молекулярно-генетична), оскільки неправильний порядок їх призначення може негативно вплинути на збереження значущої для доказової бази інформації, яка може знаходитися на об'єкті. Також слідчий може призначити комплексну експертизу, яка відповідно проводиться за участю експертів з різних галузей.

Ототожнення спеціальних хімічних речовин, слідів рук та слідів біологічного походження, вилучених на предметах неправомірної вигоди з порівняльними зразками, відбувається в процесі проведення експертиз за відповідними напрямками.

Значний вплив на результати розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою та на подальші судові процеси має висновок експерта.

Позитивний висновок експерта, як джерело доказів, буде беззаперечним доказом причетності підозрюваного у вчиненні корупційного злочину, що розслідується [8, с.178].

Однак, важливо пам'ятати, що такі технічні засоби та наукові методи повинні застосовуватися відповідно до законодавства та етичних норм, з урахуванням прав та свобод людини. Крім того, необхідно дотримуватися процедур та правил збирання, зберігання та використання доказів, щоб уникнути їх недопустимості в судовому процесі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінальний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кримінальний Процесуальний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Актуальні питання призначення та проведення експертиз в Україні: навч. посіб. Г. П. Власова. О. М. Калачова. В. В. Кошинець. Я. А. Соколова. Г. В. Щербакова. К.: Національна академія прокуратури України. 2014. 320 с.
5. Олійник С.В. Початковий етап та основні напрями розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 Дніпро, 2016. 20 с.
6. Особливості досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності. (Отримання неправомірної вигоди). URL: <https://oduvvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/6-3.pdf>
7. Теплицький Б. Б., Шрамко О. М., Юсупов В. В. Участь спеціаліста у

проведенні слідчих (розшукових) дій під час розслідування корупційних злочинів.: метод. рекомендації. Київ. 2019 р. С. 69.

8.Шрамко О. Види спеціальних знань, що використовуються під час розслідування корупційних злочинів. *Актуальні проблеми правознавства: зб. наук. праць.*, Тернопіль. Випуск 2 (18). 2019 р. С. 175-180.

УДК 343.32(477)

Лігун А. І.

*аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

КОЛАБОРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ

Колабораціонізм – це діяння, що загрожує найважливішим засадам основ національної безпеки держави, підриває її, становить безпосередню загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційному ладу та іншим національним інтересам України.

Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність у Кримінальному кодексі України (далі – КК) встановлена 03.03.2022 р. після прийняття Верховною Радою України Закону України № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» [1]. Даний Закон був не першим, що мав на меті криміналізувати колабораційну діяльність: 24.02.2021 р. у Верховній Раді України був зареєстрований Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)», реєстр. № 5144 від 24.02.2021 р., завданням якого було встановлення кримінальної відповідальності за сприяння Російській Федерації у здійсненні агресивних дій, розгортанні збройного конфлікту проти України, включаючи підтримку збройних формувань та окупаційних адміністрацій держави-агресора та інші дії, які кваліфікуються як колабораціонізм, але прийнятим він не став [2].

Закон України № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.03.2022 р., відповідно до змісту супровідних документах до нього, метою законодавчих змін до положень чинного КК задекларував як встановлення справедливого покарання для осіб, які співпрацюють з державою-агресором, а також обмеження доступу таких осіб до посад, пов'язаних із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування.

Термін «колабораційна діяльність» та «колабораціонізм» для вітчизняного кримінального законодавства є новим, тому з'ясування його змісту вимагає детальнішого розтлумачення. Колабораціонізм визначається як: «допомога ворогу», «підтримка окупаційних сил», «робота, спрямована